

Gespreksnotitie Raad voor Rechtsbijstand voor het rondetafelgesprek over de Staat van de Rechtsstaat: toegang tot het recht op 4 juni

De Raad voor Rechtsbijstand (hierna: RvR) is verantwoordelijk voor de organisatie en het borgen van goede gesubsidieerde rechtsbijstand en mediation voor minder draagkrachtige burgers. De RvR levert daarmee een bijdrage aan een grondwettelijk recht, namelijk het recht op rechtsbijstand (art. 18 Grondwet). Ook voert de RvR een deel van de Wet schuldsanering natuurlijke personen en de Wet beëdigde tolken en vertalers uit. Het recht op rechtsbijstand, ook voor mensen met minder financiële middelen, is onmiskenbaar een onderdeel van de toegang tot het recht en daarmee onze rechtsstaat. Deze toegang tot het recht staat onder druk. De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid inventariseert de knelpunten en oplossingen die er zijn om te waarborgen dat iedereen effectief toegang tot het recht heeft in het stelsel van eerste- en tweedelijns rechtsbijstand. De RvR levert daartoe de volgende inbreng aan.

Volgens de RvR is het overkoepelende knelpunt **de uitvoerbaarheid van het stelsel voor de langere termijn en daarmee de beschikbaarheid van rechtshulp en -bijstand aan rechtzoekenden**. Specifiek licht de RvR twee knelpunten uit:

Knelpunt: Dreigende tekort aan sociaal advocaten

Uit alle cijfers blijkt dat er op niet al te lange termijn een tekort aan sociaal advocaten zal zijn. Ook is een afbraak gaande van de kantoren in het stelsel. Uit diverse onderzoeken is gebleken dat de vergoedingen de belangrijkste reden hiervan zijn.¹ Op verzoek van het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft de commissie Van der Meer II in 2025 een advies uitgebracht over de wijze waarop de vergoedingen op niveau gebracht kunnen worden en stabiel kunnen blijven. Dit is van groot belang en randvoorwaardelijk voor de aantrekkelijkheid van het vak en daarmee voor de duurzaamheid van het stelsel. Een deel van de adviezen is per 1 februari 2026 ingevoerd. Deze betreffen de actualisatie van de uren in het forfait en het individuele tarief.

Knelpunt: De rechtzoekende en de complexe(re) samenleving

De samenleving is voor veel burgers ingewikkeld en maatschappelijke verhoudingen verharder. Ook complexere wet- en regelgeving waarmee rechtzoekenden geconfronteerd worden, maakt dat zij er minder snel zelf uitkomen en (rechts)hulp nodig hebben. De RvR heeft met (keten)partners maatregelen genomen om te voorkomen dat burgers verstoken blijven van (rechts)hulp en daarmee toegang tot het recht. Een voorbeeld hiervan is de tijdelijke Regeling adviestoevoeging zelfredzaamheid (hierna: Ratz).² Maar er is meer nodig. Het uitgangspunt dat rechtzoekenden daadwerkelijk toegang tot het recht moeten hebben, is geen eenmalige opgave maar een blijvende verantwoordelijkheid van het stelsel. Dit vraagt om voortdurende aandacht voor de beschikbaarheid en kwaliteit van gesubsidieerde rechtsbijstand, zodat rechtzoekenden hun recht kunnen blijven halen.

De RvR meent dat onderstaande oplossingsrichtingen een bijdrage leveren aan het wegnemen van deze knelpunten.

Oplossingsrichting: Het behoud en de aanwas van sociaal advocaten

Om het dreigend tekort aan sociaal advocaten te voorkomen, is behoud en aanwas van sociaal advocaten nodig.

- Een aanbeveling die nog niet is ingevoerd is de kantoortoeslag. De afname van kantoren maakt volgens Van der Meer II het stelsel tot een sterfhuisconstructie³ met vooral eenpersoonspraktijken die niet voorzien in opvolging. Kantoren zijn in staat het vak voor een breed deel van de geïnteresseerde aanwas aantrekkelijk te maken door een betrekking in loondienst, waarmee een stabiel inkomen is gegarandeerd. Ook zorgen zij voor

¹ Zie onder meer: Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, *Aanbod in beeld. Inzicht in ontwikkelingen rondom het aanbod in de sociale advocatuur*, februari 2026 ([Aanbod in beeld - raadvoorrechtsbijstand.org](https://www.raadvoorrechtsbijstand.org)), Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, *Verdienmodel sociaal advocatenkantoren*, januari 2025 ([Verdienvermogen sociaal advocatenkantoren - raadvoorrechtsbijstand.org](https://www.raadvoorrechtsbijstand.org)) en Nederlandse orde van advocaten, *De balie in beeld 2025*, (https://www.advocatenorde.nl/sites/default/files/2025-03/nova_balie_in_beeld_2025_def.pdf).

² [Regeling adviestoevoeging zelfredzaamheid - rvr.org](https://www.raadvoorrechtsbijstand.org)

³ Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, *Aanbod in beeld. Inzicht in ontwikkelingen rondom het aanbod in de sociale advocatuur*, februari 2026 ([Aanbod in beeld - raadvoorrechtsbijstand.org](https://www.raadvoorrechtsbijstand.org)).

mogelijkheden tot sparren en van elkaar leren. De RvR bepleit daarom een spoedige invoering van de kantoortoeslag, ook om de kaalslag van kantoren binnen het stelsel te stoppen. Ook het behoud van de huidige kantoren is van belang, omdat de opbouw van nieuwe kantoren meer kost en jaren kan duren.

- Om de aanwas van sociaal advocaten te stimuleren lopen verschillende maatregelen. Er is al een subsidieregeling voor de kosten van de beroepsopleiding. Het is van belang dat deze duurzaam beschikbaar blijft. Daarnaast werkt de RvR op dit moment in overleg met het ministerie van Justitie en Veiligheid en de Nederlandse orde van advocaten aan een beleidsregel om startende advocaten die aan bepaalde voorwaarden voldoen -zoals het overwegend voeren van een toevoegingspraktijk- een hoger voorschot toe te kennen, zodat zij gestimuleerd worden om deel te nemen aan het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.
- Met invoering van de vernieuwde Wrb gaat de RvR, in plaats van de advocaat of mediator, de eigen bijdrage bij de rechtzoekende innen. Dit betekent naast lastenverlaging voor de advocaat of mediator, ook meer inkomenszekerheid door het wegvallen van het incassorisico.

Oplossingsrichting: Inzicht in wat werkt en borging van kwaliteit van rechtsbijstand

Evidence-based werken en daarmee inzicht in wat wel en niet werkt voor rechtzoekenden en professionals leidt tot een lerend stelsel. Het Kenniscentrum⁴ werkt samen met ketenpartners aan het inzetten van kennis en data voor het stelsel, onder andere over het aanbod van sociaal advocaten.

Voor een effectieve toegang tot het recht is ook van belang dat advocaten op het rechtsgebied waarop ze rechtsbijstand verlenen voldoende deskundig zijn. In dat kader verkent de RvR in overleg met het ministerie van Justitie en Veiligheid hoe een kwaliteitsinstrument als peer review in de te wijzigen Wrb kan worden verankerd en te bewerkstelligen dat deelname kan worden bekostigd. Door feedbackloops borgt de RvR de kwaliteit van de dienstverlening en monitort deze in een duurzaam en lerend stelsel.

Oplossingsrichting: Versterking samenwerking binnen en tussen eerste en tweede lijn

Versterkte samenwerking tussen partijen waar de rechtzoekende mee te maken heeft vergroot de kans op een vroegtijdige oplossing. Dit vraagt intensieve en blijvende inzet op samenwerking tussen partijen binnen de eerste lijn en tussen de eerste en tweede lijn, bijvoorbeeld door gericht advies van een advocaat aan de eerste lijn.⁵

De RvR steunt de opdracht die aan de kwartiermaker sociaaljuridische hulp, Lilian Marijnissen, is gegeven, om tot een landelijk dekkend netwerk voor sociaaljuridische en financiële hulp te komen. Tijdige rechtshulp kan verdere escalatie voorkomen. Het voorkomen dat rechtzoekenden tussen wal en schip vallen, vraagt om blijvende alertheid.

Door mensgericht te werken, met voldoende focus op de persoonlijke situatie en de hulpvraag van de rechtzoekende,⁶ en waar nodig de inzet van de Ratz, kan de RvR rechtzoekenden van rechtsbijstand door een advocaat voorzien.

Ik zie ernaar uit deze knelpunten en oplossingsrichtingen nader toe te lichten.

Irene Nijboer,

Directeur/Bestuurder Raad voor Rechtsbijstand

⁴ [Kenniscentrum - raadvoorrechtsbijstand.org](https://kenniscentrum-raadvoorrechtsbijstand.org)

⁵ Staatscourant 2025, 33227.

⁶ [Mensgericht werken in de vezels van de organisatie - Jaarverslag 2025](#)